

Thomas Bredsdorffs foredrag om den danske salmesang

Taler

Thomas Bredsdorff
Højskolestifter

Dato

3. juli 1921

Sted

Ribe Domkirke

Omstændigheder

Fra kilden: I Ribe blev der den 3. Juli 1921 afholdt en saakaldt nationalhistorisk Dag med Optog i danske Almuedragter, Folkedanse o. m. a. Over 30.000 Mennesker var tilstede i Byen, og i Domkirken var der samlet 4000 Mennesker til Kirkekoncert og et Foredrag af Bredsdorff. Opfordringen til at tale i Ribe Domkirke var Br. meget glad ved. Han er opvokset i Jernved Sogn, og Ribe var vel den Kirke, han holdt mest af i Danmark, Mødet blev derfor en meget stor Oplevelse for ham. – Foredraget gengives ikke efter Manuskript men efter et saa godt som ordret Referat af Dr. Marius Kristensen, Askov, og det er godkendt af Bredsdorff.

LYKSALIGT det Folk, som har Øre for Klang

her oven fra,

det nynner alt her paa den evige Sang:

Halleluja!

saa alle Guds Engle forundres paa,

hvor himmelsk de jordiske Klokker slaa,

naar Aanden med Støvhjærtets Tunger

dets dybeste Længsel udsjunger.

Det tør vist siges, at vort Folk har haft Øre for Klangen her oven fra, og har det med Guds Hjælp den Dag i Dag, og mange Gange har de jordiske Klokkers Tunge lydt himmelsk, naar Aanden har givet dem Evnen til at synge Støvhjærtets Længsel ud. Øre for denne Klang havde den gamle Riber Peder Palladius, en af Reformationstiden mest poetiske og livsfriske Skikkelser, som havde sin Glæde i Visheden om Evangeliets lyse Dag, der med Morten Luther var brudt frem over hans Folk. Han blev Sællands første evangeliske Biskop, og i hans »Visitatsbog« har vi endnu de Taler, han holdt, naar han paa sine Rejser rundt til Stiftets mange Kirker stod i Koret og talte til den enfoldige Almue. Han skulde jo lære dem at komme med i alt dette ny, og han lægger dem paa Sinde, at de skal synge:

»I skal synge, ikke Latin, men danske Viser og Salmer, som I har lært og kan synge. Skriften befaler det, og se disse smaa Fugle, som flyver herude, de gør lige det samme, naar deres Tid er saa om Aaret; hine dejlige Nattergale, Lærker, Stillidser, Stære, Drosler, Solsorter og Papegøjer. Det første det gryr ad Dagen, da sidder de hver paa sin Kvist og synger saa dejlig og beder Gud om deres Føde med denne Bøn: nu bede vi den Hellig Aand – hver efter sin Maade. Det forstaar han vel, som skabte dem og gav dem Næb og Tunge at synge med. Saa farer de hen i Skov og Mark og henter deres Kro fuld; straks som de er mætte, saa hen igen paa deres Kviste og synger saa dejlig, at det er Lyst at høre dem synge; saa gør de dejlige Fugle, os til et Eksempel og Eftersyn.«

Sangen skulde lyde glad, thi »der ligger saa mange paa deres Sygeseng og kvæder Jammers Vise, de vilde alt hellere staa her inde med og synge og takke Gud.« Og de enfoldige Almuesfolk i Kirken har lyttet til denne Lovprisning om Sangen paa Modersmaalet, som alle skulde synge med i, og for mangen forfrossen Sjæl har det været, som om Solen brød ind gennem de smaa Kirkeruder og varmede ind i Hjerteroden.

Hvad havde de da at synge? Til at begynde med var det mest Oversættelser af tyske Salmer, især Luthers; nogle af dem kender vi og synger endnu. »Nu bede vi den Hellig Aande« har vi lige hørt synge; saa er der »Nu fryde sig hver kristen Mand«, »Lovet være du Jesus Krist«, og ikke mindst »Vor Gud han er saa fast en Borg«.

Men snart kan vi begynde at synge helt danske Sange. Det var ovre i Malmø – Skaane hørte jo den Gang til Danmark – at det begyndte, og snart bliver Danmark det mest salmesyngende Land i Norden. Hans Christensen Sthen har den ægte danske Salmetone, han er af vore egne. Hos ham blandes Folkevisens Tone med Salmens. Folkevisen mindes man jo vel í Ribe, enten det er Dagmarvisens:

*Dronning Dagmar ligger i Ribe syg,
til Ringsted lader hun sig vente.*

eller det er Tovevisens:

*Der gaar Dans i Kong Valdemars Gaard,
der danser Dronningen med sine Jomfruer smaa.*

eller andre. Folkevisens Toner var han vokset op med, og da han som moden Mand fyldes af Kristendommen, maa han have Folkevisens Tone for at skaffe sine Følelser Udtryk. Fjærnt fra Middelalderens fremmede Toner og den knirkende Latin er hans Maade at udtrykke sig paa. Folkevisens Omkvæd følger fra Vise til Vise. »Jeg gik mig ud i Rosenslund, jeg agted de Dyr at bede«, begynder en af hans Viser. I en anden, »Jeg stod mig op en Morgenstund«, har han skiftende Omkvæd, først: »Sorgen var i min Hu for Synder mine«, men senere: »Glæden er i min Hu ved Krist alene.« Vi kender alle Morgensangen »Den mørke Nat forgangen er« med sit Omkvæd »Gud give os Lykke og gode Raad, sin Naades Lys os tilsende«, og den tilsvarende Aftensang, »Den lyse Dag forgangen er«, med Omkvædet »Glæde os Gud i Himmerig!« Her finder vi den samme Fortrøstning til Gud:

*Du est vor Værge tryg og tro,
du vil os aldrig undfalde,
paa dig saa vil vi bygge og bo,
I al vor Nød dig paakalde!*

som vi finder igen i hans kendteste Salme:

*Tak for al din Fødselsglæde,
Tak for dit det Guddoms-Ord,
Tak for Daabens bellig Væde,
Tak for Naaden paa dit Bord,
Tak for Dødens bitre Ve,
Tak for din Opstandelse,
Tak for Himlen, du har inde,
der skal jeg dig se og finde.*

Men naar alt dette er sagt om Kingo, saa kan der gerne komme en gammel erfaren Kristen og sige: Ja, det er nu godt nok altsammen, men det, jeg takker ham mest for, er den Hjælp, han har givet mig ved Altergangen, baade ved sin Bordsalme: »O Jesu, ved din Alterfod« og ved Takkesalmen bagefter: »O Jesu, søde Jesu, dig ske Hjærtens Tak evindeligt.« Ja i Sandhed, vi har meget at takke for, naar vi tænker paa Kingo.

Atter skifter Tiden. Den levende Salmesang har ondt ved at holde sig, den vil

kvæles paa Vandringen gennem Rationalismens Ørken. Men den levende Salmesang kan ikke dø. En ny mild Søndenvind blæser ind over vort Land med Pietismen. Dær stod inde i København Præster, som ikke læste op af gamle gulnede Manuskripter, men talte inderligt ud fra deres egne Oplevelser sammen med Gud, det, de selv havde erfaret i Samlivet med ham, som Enevold Ewald, og Folk flokkedes om deres Prædikestole. Her ude bryder Brorsons Salmesang frem. Hvordan Brorson fik sin Harpe stemt, saa han fik den alvorsfulde Glæde, det ved i al Fald de, som ved Juletid har lært af ham at synge:

*Naar Hjærtet sidder mest beklemt,
da bliver Frydens Harpe stemt,
at den kan bedre klinge,
og knuste Hjærter føle bedst,
hvad denne store Frydefest
for Glæde har at bringe.*

Han kendte dette, at Hjærtet kunde være beklemt, i Ungdomstiden af Tvivl og Vantro, som Mand og Olding af Nød og Sorg. Og derfor længes han saa stærkt efter Gud og hans Fred. Den Længsel fandt han ogsaa stillet her paa Jorden, i al Fald i enkelte dejlige Stunder. Det gik ham vel nok, som Paludan-Müller siger,

*som Violinen,
der, sønderslagen, atter sammenføjet,
en bedre Tone gi'r, men svag're Klang.*

Man mærker, at Brorsons Instrument visselig har været sønderslaaet; han har ikke Kingos stærke Toner, helst søger han i sine bibelske Salmer til »Jesu Føderum«. D[e]r føler han, selv om Torne og Tidsler trives bedst i Ørkenvinden, at den yndigste Rose dog vokser, naar man ydmygt gaar ned i Dalen. Han er ydmyg, men Ydmyghed er ikke det samme som verdslig Svaghed. Hans Ydmyghed er af den Art, den gamle Salmist taler om: »han bøjer sig, han drikker af Kilden; derfor opløfter han Hovedet«. Han kan godt tale om Styrken, som i »Op, I Kristne, ruste eder«, men Længselstonen er dog den stærkeste. Han længes mod Freden:

*Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage Sind!*

Og saa gaar han her ude paa Engene og tænker paa de mange Spirer, der slumrer under Sneen, og saa haaber han ogsaa »at finde Forsommers Minde«, selv om der endnu er langt til den trygge Sommer, den Fuldendelse, han skuer hen imod. Og mon det ikke ogsaa er her ude paa de flade Egne, han har set Klodeskyerne staa i Synsranden og saa, fyldt med Aabenbaringsbogens Længsler mod det himmelske Jerusalem, sunget om

*Den store, hvide Flok, vi se
som tusind Bjerge fuld af Sne
med Skov omkring
af Palmesving
for Tronen, hvo er de!
Det er den Helteskare, som
af hin den store Trængsel kom
og har sig toed
i Lammets Blod
til Himlens Helligdom.
Der holde de nu Kirkegang
med uophørlig Jubelklang
i høje Kor,
hvor Gud han bor,
blandt alle Engles Sang.*

Det var derhen, Brorson ønskede at naa, det Maal var hans Trøst:

*Det er en liden Tid,
saa har jeg vunden,
saa er den ganske Strid
med ét forsvunden,
saa kan jeg hvile mig
i Rosensale
og ufladelig
med Jesus tale.*

Det Vers staar paa Søren Kierkegaards Gravsten, og det minder os om, at ligesom Kierkegaard talte til den ene, saadan er Brorsons Salmesang ogsaa væsentlig Enkeltmands Sang, han siger mest jeg, sjældn vi. Den Sang er en

Hjælp i trange Tider, men bryde Rationalismen kan den ikke, det kan kun den stærke Menighedssang.

Den kom med Grundtvig – Grundtvigs Salmedigtning, saaledes som den stiger op gennem Aarene, Skare efter Skare rejser sig og synger med, indtil hele Menigheden har rejst Hovedet og synger Rationalismen ud. Han er vel mægtigst netop her. Han har en Menneskeforstaaelse, lige saa dyb som fri, han ejer den kristelige Erfaring og han er fyldt af den danske, ja den nordiske Folketone; alt dette samles her i hans Forkyndelse. Grundtvig er mest sig selv, naar han synger; som han selv siger:

*Friest er dit Aandefang,
naar dybt du drager det i Sang,
saa højt i Sky det klinger.*

Han har ingen bedre Stunder end dem, da han kan faa Ord i Sangen til Guds Ære:

*Tusinde Døgne,
verdslige, søgne,
gyldne for Kød,
kan de vel ligne
én Dag af dine
som vi dem nød,
naar under Sang med dit vingede Ord
Sjælen af By over Stjernerne for?*

Grundtvigs Salmer er det stærkeste Udtryk for Forløsningen af den nordiske Menneskelighed ved Kristendommen i nordisk Aand. Han samler i sig alt det nordiske, helt fra hedensk Tid, ja, han er ikke bange for at tage ogsaa Udtryk fra det nordiske Hedenskab og lægge det paa Herrens Alter, saa det kan vies til Kristi Ære, enten det saa er Vølvens Spaadom, eller det er Folkevisen. Naar den oldnordiske Digter synger:

*En Sal jeg ser,
ej er Solen saa skøn,
tækket med Guld,
paa Gimle den staar.*

*Glade skal der
de gode bo
i evig Fryd
uendeligt;*

saa synger han:

*Saa rejse vi til vort Fædreland,
der ligger ej Dag i Dvale,
der stander en Borg saa prud og grand
med Gammen i gyldne Sale;
saa frydeligt der til evig Tid
med Venner i Lys vi tale.*

Og naar Folkevisen om Hr. Villemand har sit Omkvæd: »Strængen er af Guld«, og »Saa liflig leged han for sin Jomfru«, saa maa han digte det om:

*Slaa Harpen, du fromme Salmist paa Jord
– Strængen er af Guld –
for Jesus, vor Konge, Guds levende Ord!
saa liflig lege vi for Vor Herre.*

Og som Nordens gamle Digtning paa den Maade lever i hans Salmesang, saadan lever ogsaa Landskabet med, naar han synger om Gudsriget:

*Dets Glans opstaar som Aks i Vang,
som Maj i Bøgeskove,
ja prægtig under Fuglesang
som Gyldensol af Vove.*

Det er Danmark. Alt hvad vi elsker, indgaar i Grundtvigs Salmer.

Grundtvig er blevet kaldt Pinsens Salmedigter, og det er der meget sandt i; først med ham rykker Pinsen op i Række med Paaske og Jul. I sin Mindesalme om Kirkeklokken nævner han ikke Pinsen, og det er rigtigt; i hans Barndom var Pinseglansen ikke brudt igennem; han løfter Pinsen op i Jævnhøjde med de to andre store Fester. Men ogsaa Jul og Paaske har han besunget i Salmer, der hører til vore Hovedsalmer. Hvem vil om Julen undvære: »Velkommen igen, Guds

Engle smaa«? Tænk paa Ord som:

*og er det end forblommet,
de drømme dog sandt om Barnets Hjem,
som laa i Krybberummet,*

eller

*da vandre Guds Engle op og ned
paa Salmens Tonestige.*

Og hvor bliver det ikke hjemligt, naar vi træffer »Himlens Borgeled«, det gamle kendte Ord fra Folkeviserne, som Grundtvig sætter ind i denne danske Julesang? Han staar her helt ved Siden af Kingo og Brorson.

Paaskens Sejrstone lyder ligesaa stærk hos ham som hos Kingo, det er Vikingeaanden, gennemglødet og indviet af Helligaanden, der voldsomt udbryder:

*Tag det sorte Kors fra Graven,
plant en Lilje, hvor det stod!
ved hvert Fjed i Dødninghaven
Blomster spire for vor Fod!
Englevinger pas vor Grav
for den brudte Vandringsstav!
Palmefugl for Askekrukke!
Frydesang for hule Sukke!*

Han slænger alle Dødens Symboler, som Verden dyrker, bort fra sig i sin voldsomme Sejrsjubel. Han synger den ene Livets Sang efter den anden. Han tager Foraaret med sig ind i Kirken:

*Vaj nu, Dannebrog, pas Voven,
rul nu, Bølge himmelblaa!
Spring nu ud, hver Bøg i Skoven,
sjunger alle Fugle smaa!*

Lyder det som en Salme? vil nogle forundret spørge. Nej, den klamme, kolde Religiositet, som forsager alt hvad Gud har skabt af skønt og stort, den havde holdt den Slags Ting ude af Kirken. Da kommer Grundtvig og fører det ind med Lys og Varme. Ja, Grundtvigs Salmer, de har i Sandhed bevaret megen Ungdom og Friskhed i den danske Kirke.

Og nu Pinsen. Dær har vi allerførst at nævne Mindesangen til Tusindaarsfesten for Ansgars Komme her til Danmark, »Den signede Dag«. Her lader hans historiske Sans, som omfattede hele vort Folks Udvikling – ja meget mere end vort Folks – Kristenlivets signede Dag stige mere og mere hos vort Folk gennem de tusinde Aar. Der kunde tales længe om denne Salme med de stærkeste Billeder af dansk Menneskeliv og Natur. Men ved Siden af den staar en Salme som: »I al sin Glans nu straalers Solen«, hvor det skære, milde Foraarsvejr er smæltet sammen med det stærkt fremfarende Vejr fra Pinsedagen:

*Det aander himmelsk over Støvet,
det vifter hjemlig gennem Løvet,
det lufter liflig under Sky
fra Paradis, opladt paa ny,
og yndig risler ved vor Fod
i Engen Bæk af Livets Flod.*

Ja, i denne Salme vifter det i Sandhed hjemlig gennem Løvet. Det straalers af Liv, alt hvad Gud har givet os. Vi føler, hvor Grundtvig har kunnet sige: Min Modsætning er Liv og Død. Det mærker vi ogsaa i den Salme, »O Kristelighed«, hvor Grundtvig stiger højere og højere paa den Fjederham, han synger om, til det hele samler sig i det uforglemmelige Vers:

*O, Kærligheds Aand!
det evige Liv i Fuldkommenheds Baand!
O, smelt du vort Hjærte ved Højaltrets Ild,
og klar du Jordklimpen i Solglansen mild,
saa glade vi føle, os skabes i Bryst
de levendes Lyst!*

Ja, det er en Livsfylde, saa svulmende mægtig, at det er, som om hele vor Salmedigtning mundede ud deri. Livet skal nok sejre, selv om det er gennem svære Kampe. Grundtvig kendte nok,

*At sige Verden ret Farvel
i Livets Gry og Livets Kvæld
er lige tungt at nemme;*

*det lærtes aldrig her paa Jord,
var, Jesus, ej du i dit Ord
hos os, som du er hjemme.*

Men han har ogsaa lært, at

*Som Dug paa slagne Enge,
saa falder Livets Ord
paa Kristnes Sottesenge,
i Sky da Haabet gror,*

*og Trøsten over Døden
deraf er Førstegrøden,
forsvunden er derved
al Dødens Bitterhed.*

Naar man kan synge saaledes, er det ikke blot Vaarens, men ogsaa Høstens Toner, der kan lyde lifligt, selv om de melder, at Dagen snart er forbi; saa har man Haabet om, at Høstsolen vil stige som en Vaarsol paa den anden Side Graven, ja saa har man Trøsten og kan synge:

*Kristne! hvilken Morgenrøde,
mange mørke Timer værd,
naar vi, levende og døde,
mødes med Vorherre kær,*

*skal i Himlens Glans og Ære
evig hos vor Frelser være,
love Gud med Englerøst!
Husker, det er Herrens Trøst!*

Kilde

Bredsdorff, J. (1924). Et udvalg af hans foredrag og artikler. Udgivet af hans hustru. Det

schønbergske Forlag.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Foredrag

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thomas-bredsdorffs-foredrag-om-den-danske-salmesang>